

El voluntariat i la gent gran

Francesc Compte

El voluntariat està d'actualitat. Esbrinar-ne les causes esdevindria un treball complex. Tot un munt de factors incideixen en el fet que s'esmenti amb tanta insistència. Curiosament, va ser a partir dels Jocs Olímpics del 92 que «mediàticament» es va descobrir el voluntariat. Remarco aquest fet perquè, en general, és des d'aleshores que, sobretot institucionalment, s'utilitza intensament el mot. Ni la mateixa GEC en el segon suplement, volum 17, de l'any 1989, el recollia. No fou fins més tard, en les noves edicions, que va aparèixer l'entrada *voluntariat*: «Fet de treballar de voluntari en un treball social concret». El 17 de gener del 1996 s'aprovà la Llei del Voluntariat, possiblement promulgada com a conseqüència de la *moguda* del 92. L'any 2001, declarat Any Internacional del Voluntariat, ha beneficiat encara més aquest reconeixement.

Una mica d'història

Els elogis que abans i després dels Jocs van merèixer els voluntaris no volen dir de cap manera que l'invent fos nou. I encara hauríem de recordar que, en aquella ocasió, no els van faltar, als voluntaris olímpics, contraprestacions i avantatges de tota mena, començant per l'equip personal. Els que tenim alguns anys tenim ben presents les responsabilitats assumides en centres o associacions per les quals mai vàrem tenir cap mena de compensacions, a part de les de la pròpia satisfacció. Possiblement les circumstàncies polítiques i econòmiques ens varen estimular a fer coses sense esperar res. I això en una època en què era impensable qualsevol mena de subvenció, directa o indirecta. Els temps canvien i són sobrerres les comparacions, però és de justícia no oblidar que molta de la gent gran d'ara ja fa anys que fa voluntariat, sense necessitat de lleis, projectes o programes de l'INCAVOL. Amb tot això vull dir que el voluntariat, amb nom oficial o sense, fa molt temps que d'una manera totalment altruista ha estat present a casa nostra.

Sense menystenir el voluntariat actual en les seves diverses manifestacions, i en ocasions regulat o dirigit, crec que és just remarcar una realitat: molta de la gent gran que es mou per casals o entitats –i em refereixo especialment als que acceptem feina o responsabilitats, no als que utilitzen aquestes entitats únicament en benefici propi o per passar l'estona–, aquesta gent, dic, són els mateixos, general-

ment, que varen donar el seu temps de joves. No són els únics, però sí que, dit d'altra manera, són voluntaris «de tota la vida». En tot cas, és positiu i lloable que se'n parli i es reconegui de debò aquest servei del 92 ençà. No deixa de ser un reconeixement, que sempre és d'agrair.

El voluntariat, ara

La Declaració subscrita en la XVI Conferència Mundial sobre Voluntariat (Amsterdam, gener del 2001) recull, entre altres recomanacions, un prec a les Nacions unides perquè declarin que aquesta sigui la dècada dels voluntaris, i reconeguin la «V» vermella com a símbol universal del voluntariat. Mai com ara, doncs, l'activitat voluntària ha estat tan ponderada i reconeguda com a servei útil a la societat.

Ara, que la prestació social substitutòria ha deixat d'exercir-se, sembla que per a determinades instàncies la gent gran pot ser la possible solució per portar a terme algunes tasques de voluntariat. El fet que els jubilats –i cal precisar que també les jubilades, per la seva major incidència en el món del voluntariat– disposin de temps lliure per dedicar als altres justifica la idea. Convé fer, però, algunes consideracions al respecte, ja que potser mai com ara la gent gran, els avis, han estat tan útils a la família, i tan ocupats.

La incorporació de la dona al treball ha creat veritables problemes a moltes famílies amb fills petits. Certament que hi ha guarderies –no tantes com caldrien i, moltes, econòmicament oneroses–, però no són la solució definitiva. Les freqüents afeccions dels infants obliguen a demanar molt sovint ajut als familiars alliberats del treball productiu. Generalment, els avis tenen tots els números per solucionar l'emergència. Les primeres etapes de l'escola tenen també el mateix problema. És un voluntariat, aquest, no inclòs en

la llei, certament, ni sotmès a programes o projectes concrets. No menys important és una altra realitat: el fet que un de cada tres avis «ajudi» amb la seva pensió a tirar endavant la inestable economia familiar dels fills o néts, com suara ha afirmat el síndic de greuges.

Pel fet de conèixer una mica el món associatiu de l'excursionisme aquí al cap i casal puc dir que sort en tenen, moltes entitats, de la gent gran. La cultura de l'«ara!» i de la immediatesa no invita gaire als més joves a la dedicació perseverant i al compromís. No estic dient amb això que sigui únicament la gent gran la que porta endavant algunes entitats. També trobem adults encara en actiu, i així mateix alguns joves. Val a dir, però, que el servei que du a cap molt jovent, tot i ser admirable, sovint és mogut per la pertinença a la colla, o al grup ja consolidat. No cal insistir en aquest voluntariat, que valoro, ja que no escau ara, evidentment, fer-ne motiu de comentaris ni de comparacions. Els costums i les necessitats de la societat actual, molt més complexa, són ben diferents de cinquanta anys enrere. Els canvis són ben evidents. I com a resultat d'això, el voluntariat social actual ha estat recollit per la ordenació vigent i es troba reglamentat, la qual cosa, dit sigui de passada, posa en dubte que realment es tracti d'un voluntariat genuí. Ara la llei demana al voluntari la donació del seu temps, gratuïtament, però li reconeix el dret a ser remunerat per les despeses que ocasionen les activitats que porti a terme. En moltes ocasions disposa d'assegurança i segons per a quines prestacions pot rebre, si cal, un servei d'assistència psicològica. Fins aquí aquesta ullada ràpida al voluntariat actual en dos dels seus aspectes: el personal o familiar, i el considerat oficial o reglamentat. Fem ara unes reflexions sobre un altre possible voluntariat, no tan lluit ni esmentat, però molt a propòsit per a la gent gran.

El futur: envellir i servir

Crear normatives o lleis per regular la participació dels ciutadans en actuacions solidàries, especialment en el si d'organitzacions públiques o privades, s'ha de considerar oportú i útil si volem evitar accions inconvenients o interessades. Però hi ha prestacions personals voluntàries que no han de ser reglamentades. El col·lectiu de gent gran cada dia és més nombrós. Actualment forma més d'un 20% de la societat, i continuarà creixent. Plana el perill que es pretengui aflagar aquest grup social per comptar amb el seu vot i la seva aportació per resoldre situacions que són responsabilitat de l'Administració. Malgrat la migradesa econòmica que pateixen una bona part dels avis –i especialment les vídues, que queden en una situació absolutament injusta–, massa sovint es vol fer creure que el col·lectiu de gent gran ha d'estar disponible per fer suplències de tipus social. No és del tot certa l'opinió que actualment els avis són gent que sempre volta, disposats a omplir hotels i residències durant la temporada baixa. No és aquesta la veritable tasca a fer dels avis. Actualment, la gran mobilitat dels pares joves obliga molts avis a una gran dependència, com ja he observat abans. No és aquest un voluntariat que s'ha de reconèixer, sense haver de reglamentar-lo? La gent gran ha de contribuir amb el seu tarannà a construir una societat més justa i més humana, i amb la seva aportació personal, la seva veu i el seu vot, ajudar a resoldre situacions i/o problemes culturals, socials o mediambientals. Convindria fomentar accions pedagògiques, no renyides amb l'edat avançada, en lloc de procurar només

entretenir el cos i deixar mandrejar la ment. La gent gran ha de ser testimoni i exemple de servei, de conducta amable, de ponderació, reflexió i seny, amb la mateixa intensitat i afany que cal posar per fomentar la pau i la justícia. Malgrat haver superat la denominada edat productiva, la seva veu ha de ser escoltada, i la seva llibertat de fer o no fer un servei de vegades ja determinat, respectada. S'ha de procurar que cada avi, cada persona gran, esdevingui roda d'un mecanisme que faci anar de manera harmònica la societat.

S'ha de tenir present Fromm quan diu que «les necessitats de l'home són principalment la relació amb ell mateix, amb la naturalesa i amb els altres homes». Cal potenciar aquestes relacions, d'una manera especial en l'àmbit de la gent gran, si volem un voluntariat reflexiu i sense cap mena de condicionament. La bona voluntat, la capacitat de diàleg, la tolerància, la sensibilitat i la generositat, imprescindibles per construir una societat justa i harmònica, són els fruits que cal esperar de la gent gran, que ha de ser útil i alhora lúcida.

Un comentari final. Mentre tenim vida hi ha alguna cosa a fer. Ens jubilem del treball, no de la vida. I la vida és convivència, és servei, a la família i a la societat. Cal servir, això és, «ser útil a algú; ser apte o propi a un ús», d'una manera assumida personalment i lliurement, amb una ferma convicció, fruit de la reflexió. És a partir d'aquestes coordenades que s'hauria d'acceptar el repte, i el compromís formal, del voluntariat de la gent gran.

Francesc Compte i Cervera és vicepresident del Casal de Gent Gran Onyar, de Girona.

